

STORTINGET

Innst. 288 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 12:4 (2015–2016)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Hans Fredrik Grøvan, Knut Arild Hareide, Olaug V. Bollestad og Rigmor Andersen Eide om endring i § 93 (vern av liv fra unnfangelse til død)

Til Stortinget

Sammendrag

Dokument 12:4 (2015–2016), grunnlovsforslag fremmet av Hans Fredrik Grøvan, Knut Arild Hareide, Olaug V. Bollestad og Rigmor Andersen Eide, gjelder endring i Grunnloven § 93. Forslagsstillerne viser til at respekten for liv og menneskeverd er et av de grunnleggende prinsipper i Norges kulturarv og preger samfunnet både gjennom lovgivning og etiske normer.

Retten til liv, frihet og personlig sikkerhet er fastslått i Verdenserklæringen om menneskerettigheter av 10. desember 1948 (art. 3). Retten til liv er videre slått fast i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (art. 2), FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (art. 6) og FNs barnekonvensjon (art. 6), som alle er ratifisert av Norge og er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven.

Vern om menneskelivet og personlig frihet er så grunnleggende prinsipper at de også bør komme til uttrykk i Grunnloven. Retten til liv og retten til frihet er to av grunnpilarene i den vestlige kulturkrets. Etter denne tradisjon er det et mål for ethvert samfunn å trygge det enkelte menneskes liv og gi det mulighet for livsutfoldelse.

Hensikten med en grunnlovsbestemmelse er å understreke at den grunnleggende respekten for liv og menneskeverd fortsatt skal prege samfunnet.

Menneskeverdet er ikke avhengig av det enkelte menneskets egenskaper og mulighet for livsutfoldelse. Alle mennesker har samme verdi.

Menneskeverdet er ikke betinget av kjønn, rase, utseende, alder, seksuell legning, helse eller funksjonsdyktighet. Mennesket oppnår ikke sin egenartede verdi i kraft av en bestemt utrustning eller som følge av bestemte prestasjoner. Retten til liv er den mest grunnleggende av alle menneskerettigheter.

Den medisinske utviklingen har ført til en situasjon hvor mennesker i større grad enn tidligere kan velge mellom liv og død. Man står overfor nye problemstillinger både ved livets begynnelse og avslutning og trenger en sterkere bevisstgjøring av de etiske vurderinger i disse sammenhenger. Dette aktualiserer et klart grunnlovsmessig utgangspunkt når lovgivning på til dels nye områder skal utformes.

Flere problemstillinger reiser seg omkring svangerskapsavbrudd og fosterdiagnostikk. Stadig flere sykdommer og misdannelser kan diagnostiseres allerede på fosterstadiet. Vi står derfor ikke lenger bare overfor spørsmål om svangerskapsavbrudd av hensyn til andre enn fosteret, for eksempel moren, men i økende grad spørsmål om svangerskapsavbrudd som innebærer kvalitative vurderinger av menneskeverdet.

Forslagsstillerne viser her til debatten om «sorteringsamfunnet» og de sterke reaksjonene på at det nå er mulig ved hjelp av ulike former for fosterdiagnostikk selektivt å fjerne fostre med for eksempel uønsket kjønn, eller med funksjonshemninger som Downs syndrom.

Utviklingen innen bio- og genforskning reiser ytterligere spørsmål om vern av fosteret, bruk av fostervev mv. Den raske utviklingen innen moderne reproduksjonsteknologi for å avhjelpe barnløshet reiser også spesielle etiske spørsmål.

Den medisinske utviklingen har også ført til at en ved livets avslutning oftere enn før står overfor vanskelige etiske avveininger. Hvor lenge skal den medisinske behandlingen fortsette eller kunstig liv opprettholdes? Det har i stor utstrekning vært overlatt til legene å vurdere å ta standpunkt i disse spørsmålene. Det er imidlertid også et samfunnsansvar å sørge for en gjennomdrøfting av dette. Det er rimelig å grunnlovfeste at retten til liv gjelder til en naturlig død.

Som en konsekvens av det menneskesyn forslagsstillerne har gitt uttrykk for, mener forslagsstillerne at menneskelivet er ukrenkelig fra begynnelse til slutt. Retten til liv og legemlig integritet må omfatte hele livsspennet fra den første begynnelse ved befruktning til døden inntreffer.

Hvordan vern av livet skal utformes og hvilke nødsituasjoner som skal kunne begrunne unntak fra dette prinsipielle utgangspunktet, må avklares i forbindelse med lovgivningsarbeidet på de enkelte felt.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«§ 93 første ledd annet punktum skal lyde:

Menneskeverdet skal være ukrenkelig, og enhver har rett til legemlig integritet fra unnfangelse til naturlig død.

–

Menneskeverdet skal vere ukrenkjeleg, og alle har rett til kroppsleg integritet frå unnfanging til naturleg død.

§ 93 første ledd nåværende annet punktum blir nytt tredje punktum.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen og Magne Rommetveit, fra Høyre,

Svein Harberg og Bente Stein Mathisen, fra Fremskrittspartiet, Hanne Dyveke Søttar, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, og uavhengig representant Ulf Leirstein, viser til at retten til liv er den mest grunnleggende av alle menneskerettigheter.

Retten til liv er fastslått i Verdenserklæringen om menneskerettigheter av 10. desember 1948 (art. 3) og en rekke konvensjoner, blant annet Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (art. 2), FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (art. 6) og FNs barnekonvensjon (art. 6). Disse konvensjonene er ratifisert av Norge og gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven.

Komiteen viser til at retten til liv kom inn i Grunnloven § 93 i forbindelse med behandlingen av forslagene om menneskerettigheter 13. mai 2014.

Den medisinske utviklingen har ført til situasjoner hvor mennesker i større grad enn tidligere kan velge mellom liv og død. Man står overfor nye problemstillinger både ved livets begynnelse og avslutning og trenger en sterkere bevisstgjøring av de etiske vurderinger i disse sammenhenger. Etter forslagsstillerne vurdering er det rimelig å grunnlovfeste at retten til liv gjelder fra unnfangelse til en naturlig død.

Komiteen mener det ikke er behov for, eller ønskelig, å utvide begrepet slik som foreslått. Komiteen anbefaler derfor at forslaget ikke bifalles.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:4 (2015–2016) – Grunnlovsforslag fra Hans Fredrik Grøvan, Knut Arild Hareide, Olaug V. Bollestad og Rigmor Andersen Eide om endring i § 93 (vern av liv fra unnfangelse til død) – bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 21. mai 2019

Dag Terje Andersen

leder

Hanne Dyveke Søttar

ordfører